

Orthodoxy leads to tragically circumstances and its orientation to profane suicides. Such society actualizes the tendency of rejection human norms and annihilation of social immunity. That's why only state and church can arrange the social order for peoples as well as the civilization functioning on any level.

Evidently that the eastern perception of the social life represents the paradigm of conceptualism. In the concept of Russian World we can observe the domination of realistic vision. Russian freedom is not the political or social freedom but rather the sacral freedom. The Russian civilization based on Russian idea that is rootness in realistically interpretation of freedom, justice and truth. This version of orthodoxy has to succeed in promoting the normative foundations of this framework.

Key words: archetype, myth, church, state, nation, ontological, Christian idea, the idea of Orthodox, Russian idea.

© I. Пасько

Надійшла до редакції 28.01.2013

УДК 291.3

АРТИКУЛЯЦІЯ САКРАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ

ВАЛЕНТИНА ПАТЕРИКІНА,

*кандидат філософських наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донбаського державного технічного університету, м. Алчевськ*

У статті розглядається сакральне ставлення до природи, яке притаманне всім без винятку народам. Проведено диференціацію понять "релігійне", "священне", "святе", "сакральне". Акцентується увага на тому, що до об'єктів поклоніння природного походження більш коректно вживати поняття "сакральний", яке охоплює всю повноту буття.

Ключові слова: природа, сакральне, профанне, священне, релігійне, святе, вотивні речі.

Постановка проблеми. Сакральне ставлення до природи наповнює культуру всіх народів, бо вони діють у ній, наділяючи її особливими властивостями. В умовах доби постмодерну відбувається розмивання сталих норм, які тримали суспільство, у сферах релігії, моралі, у ставленні до навколишнього середовища. Останній процес, на нашу думку, відбувається найбільш динамічно й має непередбачувані наслідки, оскільки, з одного боку, людина та людство завжди існували за рахунок природи і сакральне ставлення до неї є запорукою подальшого покращення добробуту, з іншого - децентралізація, іронія, плюралізм, ризомність, які становлять сутність сучасності, спричинили зміну ставлення людини до ойкумени та перенесли постмодерністську характеристику сакрального в площину взаємодії "людина - природа".

Для розв'язання цієї проблеми важливим є сама диференціація сакрального від, на перший погляд, ідентичних понять "священного", "релігійного", "святого". У контексті вищезначеної метапроблеми актуалізується питання виокремлення поняття сакрального, що знаходить у науковій літературі неодностайне рішення. У науковій літературі поняття "сакральний", "священний", "релігійний", "святий" розподіляються й мають різне змістовне навантаження.

Огляд й аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Усеохопний характер сакрального досліджували А. де Бенуа [1], П. Труссон [2], Р. Кайуа [3], М. Еліаде [4], В. К. Суханцева [5]. У їхніх роботах показана значущість сакрального в бутті людини та відмінність понять "релігійне", "сакральне", "священ-

не, "святе", вони дистанціюють одну від одної ці дефініції. На противагу цим дослідженням, В. Л. Огудін [6] вважає синонімічними поняття "сакральний" та "релігійний", переносючи їх на природні об'єкти поклоніння.

У роботі "Шлях до сакрального" А. де Бенуа відрізняє поняття "духовність", "сакральність", "релігія" і вважає, що не обов'язково, щоб вони зближувались одне з одним. Сакральність дистанціюється від поняття святості, яке спирається на радикальну відстороненість від світу [1]. Інший дослідник П. Труссон погоджується з тим, що сакральне й релігійне, божественне є різними поняттями. У науковій праці "Сакральне й міф" філософ, посилаючись на М. Мосса, Ж.-Ж. Вуненбургера, дає аналіз сакрального та релігійного [2]. На антисинонімічності понять "сакральне", "священне", "релігійне" акцентує увагу вітчизняна дослідниця В. К. Суханцева [5].

У контексті цієї теми невирішеним залишилось питання, пов'язане з аплікацією цих понять на характеристики незвичайних місць природи.

Мета дослідження - проаналізувати характер сакрального ставлення до природи, яке людство плече від самоусвідомлення себе та виходу з природи до сучасного стану постмодерну. Обшир теми вимагає зосередження лише на деяких аспектах сакрального ставлення до природних стихій, об'єктів поклоніння.

Виклад основного матеріалу. Для висвітлення означеної мети дослідження, перш за все, треба з'ясувати поняття сакрального, яке в культурологічній, філософській, релігієзнавчій артикуляція

№ 1 (121) січень-лютий 2013 р.

має різне тлумачення. Присвоєння статусу "сакрального" природним феноменам відбувається в силу відсутності чіткої диференціації понять "сакральне", "божественне", "священне", "таємниче", "релігійне". Термінологічна, етимологічна невиокремленість, не досить чіткий зміст поняття "сакральний" обумовлює застосування цього терміна до будь-яких природних ландшафтів, явищ, штучних споруд.

Автор звужує об'єкт до конкретики з'ясування того, що людиною у світі природи наділялось дійсно сакральним змістом, утаємничувалось, що обожнювалось.

Синонімічність сакрального, священного, релігійного, таємного досить суперечлива й не може бути абсолютною. Ці поняття дистанційовані й іноді суперечать одне одному. Аморфність цих категорій дозволяє досліджувати їх багатовекторність, одночасно розмиваючи межі їх застосування.

У працях згаданих вище дослідників дистанціюється сакральне, священне, релігійне, таємне, при цьому сакральному надається всеохоплюючий характер, оскільки весь акт людського буття має сакральний сенс.

На думку М. Еліаде, сакральне слід розглядати як трансцендентне по відношенню до людських умов, а не до космосу [4]. Тобто дослідник ототожнює за глибиною сакральне з космосом. Таке саме ставлення до поняття притаманне Ж.-Ж. Вуненбургеру, який висловом "сакральне - сама широчінь" репрезентує внутрішню характеристику всеохопного характеру сакрального [2].

А. де Бенуа вважає потребу в сакральному однією з фундаментальних потреб людини поряд із природними потребами в їжі або розмноженні [1, с. 32]. Разом із тим, не додають чіткості до визначення понять бінарні опозиції "сакральне - профанне", "космічне - земне", "чисте - нечисте". Найшвидше, у цих протилежностях відбувається урівноваження двох крайніх позицій і зв'язуються крайнощі. Сакральне пов'язане з проявом духовності, а профанне - із проявом тілесності: таке протистояння виникло хаотично в рамках християнської культурної парадигми.

А. де Бенуа доходить висновку, що в давнину сакральне не сприймалося як антипод профанного, навпаки, останнє було невід'ємною частиною першого. Не було ніякої потреби в посередництві між людиною та богом - суспільство виконувало цю роль само по собі, а релігійні інститути були не більш ніж одним із аспектів, що забезпечує цей зв'язок [1, с. 33]. Для Алена де Бенуа усвідомлення світу як сакрального є проявом безумовної поваги перед світом та до світу. Сакральне проявляє себе як якась глобальна містерія, що базується на близьких стосунках між світом і людиною на протигагу християнському поняттю "святості", яке спирається на радикальне відчуження від світу.

Весь акт людського буття просякнутий сакральною цінністю, і вже архаїчна людина створювала табу й систематизувала свою поведінку не за принципом задоволення своїх потреб, а за вищим принципом, що належить до сфери сакрального. Протилежна категорія бінарної опозиції відіграє роль очищувача шляху для сакральної сфери буття.

Сакральне лежить на підґрунті релігійного досвіду, але не співпадає з вірою в богів. Різні феномени, які згуртовують суспільство й не залежать від офіційного культу, допомагають розуміти магічні й

жертвоні обряди, художню творчість, побутові повір'я, обожнення природних ландшафтів.

Дві постійні ознаки сакрального: амбівалентність, за якою сакральне покриває водночас святість та бридкість; та іманентність сакрального, яка втілюється в його спорідненості з безперервними субстанціями й силами природи.

За межі сакрального неможливо вийти, як і не можна сакралізувати самого себе. Логічне коло полягає в тому, що, щоб сакральне проявлялось у святих місцях, треба, щоб віруючий був сам заздалегідь просякнутий сакральним. І водночас налаштована на сакральне людина переносить власне ставлення на місце, що нею ж самою визначені як надзвичайні.

Звужуючи почуття сакрального, релігія пристосує його до своїх приватних догм та міфів. Релігія може зникнути, сакральне - ні. У контексті даної думки дещо суперечливим видається твердження Д. С. Кобилкіна про те, що уявлення про сакральне з найбільшою повнотою втілене в релігійному світогляді як священне [7, с. 111]. І далі на продовження цієї думки йдеться про розвинуту релігійну свідомість сакрального як сотеріологічної цінності, високої гідності; а святість виступає неодмінною умовою й метою спасіння. Священне, на думку автора, протиставлене мирському, і людина дізнається про священне, тому що воно проявляє себе, але одночасно не показує себе як мирське.

Термінологічні заміни вочевидь відбуваються в результаті невдалого або довільного перекладу *sacred*, що використовувалось М. Еліаде як феноменологічний термін, а Р. Отто пристосовував до нумінозного досвіду та дуально/полярного характеру: "страх - захоплення", "відштовхування - тяжіння". Святе в цьому сенсі є водночас здатністю суб'єкта переживати святе та властивість об'єкта провокувати нумінозний досвід.

Святе як онтологічний термін М. Еліаде використовує в сенсі "межі реальності", "засади", "буття", "життя", "космічної сили", "Бога", "Брахмана" [4]. Для нього "священне" - це реальне в його досконалості, це одночасно й потуга, і дія, і джерело життя. Святе у філософії М. Еліаде - це тотожність "абсолютної реальності".

Оскільки священність є проявом Буття в усій його повноті, то воно відкривається людині у вигляді розуму, радості, бажання, небажання, думки, споглядання. Поштовхом до релігійно-творчої діяльності людського духу є ієрофанія. Термін "ієрофанія" (грецькою - *hieros* - священний, святий, та *phanw* - являти) означає святе в чуттєво доступній формі. Людина шукає ознаки присутності першореалії у різних сферах існування: у "космічних" явищах (небі, землі, воді тощо), у процесах регулярності пір року, природного циклу відтворення рослинного й тваринного світу; у біологічних формах життя, наприклад, у будові людського тіла; у знаках тих місць, де людиною знайдено "абсолютний елемент". В акті ієрофанії відбувається зустріч трансцендентної реальності й людської душі, яка шукає оскривлення [4].

Предмети, які виявляють іншобуття, стають сакральними. При прояві священного будь-який предмет перетворюється на дещо інше, залишаючись собою, тобто продовжуючи залишатися об'єктом оточуючого космічного простору. Священний камінь залишається каменем; ззовні (з мирської точки зору) він нічим не відрізняється від інших каменів. Проте

для тих, для кого в цьому камені проявляється священне, навпаки, його безпосередня, дана у відчуттях реальність перетворюється в надприродну реальність. Священне та мирське - це два образи буття у світі, дві ситуації існування, що приймаються людиною в ході історії. З появою священного образу буття у світі виникає релігія. Саме в багатоманітності релігійних феноменів М. Еліаде знаходить унікальний й не звідний ні до чого елемент - елемент сакрального [4, с. 8]. Категорія сакрального стає загальною для порівняння релігій.

У процесі дослідження історії релігій М. Еліаде доходить висновку, що всі релігії поділяються на космічні (архаїчних суспільств, східні, африканські, дохристиянські культури народів Європи) та іудаїзм із християнством. За першим типом релігій сакральне проявляє себе в устрої світобудови, у природних та біологічних ритмах життя, у найдрібніших проявах буття, бо в цих релігіях космос уявляється як реальний живий священний організм. Для іудаїзму та християнства сакральне отримало не стільки космічний вимір, скільки історичний, бо в послідовних актах теофаній сакральне втручається в історію, задаючи існуванню світу початок і кінець. Іудейська та християнська культурна свідомість формує нову картину світу, яка змінює уявлення про час (із циклічного на лінійний). Сучасна західна людина під впливом парадигматичних взірців утворює "крипто-релігійний" (грецьке - прихований, таємний) світ, який існує поряд із профанними сферами життя як складова частина сучасної цивілізації [Там само].

Зовсім іншу думку висловлює В. К. Суханцева, наполягаючи на тому, що сакральне, священне та релігійне синонімами не є, більше того, у ряді конкретних соціокультурних ситуацій вони можуть суперечити одне одному [5, с. 7]. Розвиваючи цю думку, автор простежує шлях від сакрального до священного, який починається тоді, коли екзистенційне почуття через рефлексію піднімається до Логоса. Звідси священне є галуззю морально сталих істин, що пройшли обробку Логосом та наділені внутрішнім змістом та цілеспрямованістю. Сходження до релігійного є універсальним соціальним актом підняття від Логосу до Духу. Наявність у буденній свідомості сакральних структур зрощує "священне" та "релігійне" та при втраті релігійних ідеалів утримує людину від падіння до прізви тотального нігілізму [Там само].

Що стосується поняття релігійності, то воно концентрує увагу на світі як Всесвіті, на потойбічному. Через зосередження на сакральному релігія знаходить шлях до профанного, фундаменталізує його структуру та замикає на колективному підсвідомому. Профанне проявляє себе в сакральному, а як соціальне - добудовується в релігійному. Тому релігія, з одного боку, є соціальним інститутом, а з іншого - чимось великим, оскільки несе у своїй матриці все суспільство в цілому, з його інститутами, ролями, статусами, уявленнями про природу (яка суспільством не є). Релігія соціалізує світ, робить його зрозумілим для людського сприймання й водночас надає соціуму макрокосмічного характеру - суспільний устрій відтворює устрій Всесвіту як його мезокопії. Пара "сакральне" ("там") - профанне ("тут") складає соціальну структуру релігії. Релігія - це все, що належить сакральному "там". Але профанне має корені в священному, тобто "там" зумовлює "тут". За межами профанного ("тут") починається ("там")

зона релігійних поглядів, практик, обрядів, настанов. "Там" сприймається подвійно: у бік далекого (великого, невідомого) та в бік глибокого - (таємного, прихованого) [4].

Мезозона сприймається як "тут", а макрозона як "там". М. Еліаде зауважує, що релігія оперує великими поняттями, які є одними з властивостей сакрального. Коли йдеться про велике, то слід говорити про сакральне. У сакральному зливаються протилежності, що діють в рамках профанного. Де починається "там", діють інші закони, зв'язки, тобто це є сфера релігійного, яка не є додатком до суспільства, а причетна до самої його суті.

Іманентна межа, яка поділяє топологію на зони, не надає їм фундаментальних властивостей. "Там" - є ідеоваріація "тут" і навпаки: "тут" є ідеоваріація "там". Ця бінарна опозиція простежується через ставлення до природного ландшафту зони буття людини, до пам'яток, які вона сама наділяє надзвичайними якостями.

Розселення людини відбувалось спонтанно на підґрунті природно-біологічних потреб. Вибір певної території зумовлювався перш за все факторами оточуючого середовища, придатного для господарської діяльності. Територіальний комфорт робив людину незалежною від релігійно-світоглядних орієнтирів і диктувався природно-біологічними потребами. В. Л. Огудін підкреслює незалежність принципу заселення від релігійно-екологічного світогляду, притаманного етносу на певному історичному етапі розвитку, оскільки знаходиться на межі з інтуїтивним обиранням території перебування, що наділена сприятливими для розвитку традиційних видів господарської діяльності екологічними факторами [6, с. 9].

Людина уникала ландшафтів із патогенною екологією, їх вона наділяла негативними уявленнями як про місця, де мешкають потойбічні сили.

І навпаки, особливо поважались ландшафти, що сприяли життєдіяльності людини та мали оздоровчий (саюгенний) ефект, мали привабливі форми рельєфу та створювали позитивний настрій. У релігійній свідомості населення вони уявлялись "місцями сили", оскільки вважалося, що форми ландшафтів успадковують енергію факторів, що їх створили. Міфологічна свідомість населяла природу великою кількістю істот, які набагато старіші та сильніші за людину. Із ними не слід було конфліктувати, а краще постійно за рахунок приношень знаходитись у добрих стосунках [Там само, с. 20].

Можна зауважити, що такий підхід до природи притаманний, без перебільшення, усім народам, бо в природних стихіях людина існувала, залежала від них, тому й обожнювала. Більшою або меншою мірою природозберігаюча орієнтація висвітлена в релігійних уявленнях, які класифікуються В. Л. Огудіном у такий спосіб:

1) орієнтація на особисте врятування (зороастризм, християнство, іслам);

2) орієнтація на спасіння всіх живих істот (буддизм, бон). Принцип співчуття в житті припускає необхідність особистого розвитку для служіння всьому існуючому;

3) орієнтація на особисте спасіння та спасіння всіх живих істот (даосизм). Головне - це досягнення гармонії з природою та наслідування природного руху речей, завдяки чому в суспільстві існує гармонія;

4) відсутність орієнтації на особисте спасіння або спасіння всіх живих істот (шаманство) [6, с.113].

Місця поклоніння виконують консолідуючу функцію тих людей, які мешкають на певній території. Причиною початкового освоєння будь-якої території була наявність достатньої кількості життєво важливих ресурсів, які забезпечують ведення традиційного господарства для забезпечення групи людей певної чисельності. Умовним центром кожної освоєної території ставали місця поклоніння, тобто місця, де за певними календарними датами збирались члени родових або релігійних спільнот для проведення колективного моління або жертвоприношень. Спочатку такими центрами були природні об'єкти, згодом культові споруди. Потреба людей консолідуватися біля культових центрів дозволяє по-новому районувати традиційне природокористування. Зважаючи на це, ареали розселення виявляються за причетністю груп населення до тих або інших місць поклоніння.

Місця поклоніння складаються з невідповідних наборів різноманітних культових проявів. В. Л. Огудін виокремлює ті об'єкти та форми поклоніння, які найбільш часто зустрічаються:

- 1) жолоби та скати на камінні й ділянках скельних схилів;
- 2) штучні заглиблення: чашоподібні, конусні, коритоподібні;
- 3) споруди з каміння: столоподібні, пірамідальні, лінійні, кільцеві, напівкільцеві, спіральні, прямокутні;
- 4) погребальні та ритуальні споруди;
- 5) вотивні предмети: стрічки, хустки, вата, полотна тканини; ковдри, навал каміння, окремо поставлені великі камені, світильники, монети, значки, люстерка, буси, гудзики, волосся;
- 6) приношення: свічки, сірники, роги, черепа тварин, шкіри, каміння надзвичайної форми;
- 7) місця для запалення вогню;
- 8) знамена;
- 9) насадження плодкових та інших дерев;
- 10) арики, канали, колодязі, вода в яких набуває особливого значення на тих територіях зі статусом священних та "місцях сили";
- 11) огорожі вздовж усієї території поклоніння;
- 12) майдани для молитов та прийняття їжі;
- 13) написи різних історичних періодів;
- 14) малюнки різних історичних періодів.

Указані прояви мають відношення до культур різних релігій та до різних епох у діапазоні від неоліту до сучасності [6, с. 126].

Місця поклоніння В. Л. Огудін поділяє на сакральні, до яких він відносить будь-які об'єкти релігійних культів, та на ті, що відігравали політико-ідеологічну роль, були позбавлені жертвоприношень. Із цього випливає, що автор вважає синонімічними поняття "сакральний" та "релігійний". Метакатегорія сакрального охоплює всю повноту буття людини, і тому переносити ці поняття тільки на об'єкти, які відвідують релігійно налаштовані віруючі, на нашу думку, видається недоречним. Більш коректним є поділ на "релігійні" та "нерелігійні" місця поклоніння.

Поняття "місце поклоніння" включає декілька визначень:

- 1) місце масової або одиначної присвяти з метою залучення до проявлення тут вищих сил;
- 2) місце, де мешкає якась надприродна сила, звертаючись до якої людина намагається заручитися її підтримкою для вирішення власних завдань;

3) місця, де відчувається поклоніння надприродній силі, що знаходиться водночас всюди, а не тільки в конкретному об'єкті [Там само, с. 129].

Повагою користуються ті місця ландшафту, які мають якісь особливості клімату, надзвичайне розташування в просторі, рідкісний рельєф, рослинність чи тваринний світ.

Змінюється не саме сакральне почуття й здатність його переживати, а предмет, на який воно спрямоване. Такими предметами можуть слугувати особисті (атрибути богів, священні рослини (тварини)) й абстрактні, що визначають якусь ідею і, як правило, є простими геометричними фігурами (хрест, трикутник, коло, квадрат) та їх комбінаціями [8, с. 92].

На думку дослідників В. І. Ільченка та В. М. Шелюто, сакральний символ має водночас екзотеричний й езотеричний зміст, він приховує й відкриває аспект Божественного. У сакральних символах виявлено загальний зв'язок між фундаментальною сакральною ідеєю та її проявом на природному рівні. Символ є, у першу чергу, знаком внутрішнього духовного життя, а не зовнішнього об'єкта по відношенню до свідомості [8].

Місця поклоніння поділяються на орографічні (особливості рельєфу), гідрогеологічні, ботанічні, серед них пріоритетне місце посідають орографічні, оскільки на них розміщується решта місць поклоніння. Орографічні об'єкти репрезентовані формами позитивного рельєфу: ділянками гребенів хребтів, острівними горами (знаходяться окремо), скелями, камінням; та формами негативного рельєфу: печерами з одним входом, печерами з виходом в іншому кінці, тріщинами, арками, проходами під камінням. Надзвичайна форма рельєфу є підставою для культового поклоніння, і певна орієнтація місць поклоніння виявляє належність до пласта релігійних вірувань.

Окремі природні об'єкти та деякі форми людської діяльності з особливим ставленням до них В. Л. Огудін виокремлює як святині. Для первісних форм релігійних вірувань притаманна сакралізація, тобто наділення середовища "священним" змістом. У монотеїстичних релігіях починається процес протиставлення "святого", "священного", "мирського", "світського", що врешті-решт призведе до секуляризації.

"Святість" визначається як природний прояв вищих сил у феноменах світу та те, що породжує високі духовні почуття, а також - відповідність релігійному ідеалу. Святістю наділені територіально-культурні комплекси, які виконують консолідуючу, медіаторну, комунікативну, протекторну, лікувальну, природозберігаючу функції. У розумінні прояву вищих сил у феноменах світу культові комплекси як такі, мають статус тільки в людській свідомості, що наділяє їх надзвичайністю. Що стосується породження високих духовних почуттів та відповідності релігійному ідеалу, то не всі названі функції мають релігійну спрямованість і виправдовують статус святості.

Висновок

Людина наділяє природу особливими властивостями, бо залежить від неї. Починаючи з періоду архаїки, відбувалась систематизація, упорядкування у свідомості людини як самої природи, так й ієрархії знаходження людини у Всесвіті. Із часом почали виокремлюватися поняття, які більш виразно характеризували ставлення людини до природи в загальному її розумінні. За останні десятиріччя

доба постмодерну змінила ставлення до впорядкування та гармонії у Всесвіті й призвела до десакралізації.

Отже, дистанціюючи поняття "сакральний", "священний", "релігійний", "святий", перевагу за обсягом поняття слід надавати сакральному по відношенню до природних об'єктів, які визначені людиною як надзвичайні, бо цей термін найбільшою мірою відображає сутність місць природного ландшафту. У науковій літературі поняття "сакральний", "священний", "релігійний", "святий" виокремлюються й мають різне змістовне навантаження. До місць поклоніння, що існують у природі, більш коректно вживати термін "сакральний", який обіймає всю широчінь буття. Поняття "святий", "священний", "релігійний", оскільки значно вужчі за обсягом, доречно вживати для місць, пов'язаних з історичною пам'яттю або з релігійними почуттями. На нашу думку, доречніше до територіально-культурних комплексів застосовувати термін "сакральний", бо в ньому міститься вся широчінь буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенуа А. де. Путь к сакральному [Електронний ресурс] / Ален де Бенуа. - Париж : Альбін Миттель, 1981. - Режим доступу : <http://seidr/woods.ru/benua.htm>.
2. Труссон П. Сакральное и мир [Електронний ресурс] / Патрик Труссон ; [пер. В. Ванюшкиной]. - Режим доступу : <http://nationalism/org/vvv/trasson-sacral.and.myth.htm>.
3. Каюа Р. Людина та сакральне / Роже Каюа ; [пер. з фр.] - К. : Ваклер, 2003. - 256 с.
4. Элиаде М. Священное и мирское / Мирча Элиаде ; [пер.

с фр., предисл. и коммент. Н. К. Гарбовского]. - М. : Изд-во МГУ, 1994. - 144 с.

5. Суханцева В. К. Сакральное в обыденном сознании / В. К. Суханцева // Філософські дослідження : зб. наук. праць. - 2008. - № 9. - С. 6-9.
6. Огудин В. Л. Сакральное и экология. Формы реалigioзно-экологического мировоззрения / В. Л. Огудин. - К. : Киевский эколого-культурный центр, 2003. - 752 с.
7. Кобылкин Д. С. Сакральное и десакральное в эстетическом аспекте / Д. С. Кобылкин // Філософські дослідження : зб. наук. праць. - 2008. - № 9. - С. 11-18.
8. Ильченко В. И. Феномен сакрального в историко-культурном пространстве / В. Ильченко, В. Шелюто. - К. : АО "ИТН", 2002. - 325 с.

REFERENCES

1. Alen de Benua (1981), *Put k sakralnomu*, Paris, available at: <http://seidr/woods.ru/benua.htm>.
2. Trusson Patrik, *Sakralnoye i mir*, translated by V. Vanyushkina, available at: <http://nationalism/org/vvv/trasson-sacral.and.myth.htm>.
3. Kaiua R. (2003), *Liudyna ta sakralne*, Vakler, Kyiv, 256 p.
4. Mircha Eliade (1994), *Cvyashchennoe i mirskoye*, Moscow, 144 p.
5. Sukhantseva V. K. (2008), *Filosofski doslidzhennia*, zbirnyk naukovykh prats, No. 9, pp. 6-9.
6. Ogudin V. L. (2003), *Sakralnoye i ekologiya. Formy realigiozno-ekologicheskogo mirovozzreniya*, Kyiv, 752 p.
7. Kobylkin D. S. (2008), *Filosofski doslidzhennia*, zbirnyk naukovykh prats, No. 9, pp. 11-18.
8. Ilchenko V. I. (2002), *Fenomen sakralnogo v istoriko-kulturnom prostranstve*, Kyiv, 325 p.

Valentyna Paterykina

THE ARTICULATION OF THE SACRED ATTITUDE TO NATURE

A man lives in natural environment and considers it the primordial of his being on the Earth. But depending on the nature causes terrible feeling. It is the state that is caused by sacral things.

Sacral things have ambiguous meaning in philosophical literature; it is different from "religious", "dark", "spiritual". Such terms can be synonyms and they have to be differentiated. Indistinct content of term "sacral" enables to use it for any natural landscapes, manmade constructions.

Man's existence itself is soaked with sacral value as archaic person schematize the Universe, his behavior attitude to nature. It oversteps religion which is a certain systematizer as well.

It is impossible to go beyond sacral for it covers everything.

To be revealed in nature a religious person has to be soaked with sacral. At the same time the man with sacral feelings transposes his attitude to the places determined individually as unusual.

Religion applies term sacral to its myths. But it forgets that religion can disappear, but not a sacral thing.

Religion uses such terms, which are those among sacral features.

People settle spontaneously based on natural-biological needs and colonization principle does not rely on religious views, on the contrary, a man gives the places regarded as outstanding ones supernatural features.

A man chose places for settling with favourable conditions and imparted unusual traits for them. Worship sites were divided into sacral ones and those bearing political-ideological role.

At the same time sacral symbol has got exoteric and esoteric sense; it covers and uncovers spiritual aspect. But what cover-up do they mean when God himself has changed into simulator during post-modern times?

Contradistinction process of "spiritual", "heavenly", "secular" has originated from monotheistic religions that have resulted in secularization and desacralization afterwards.

When studying natural worship places you need to consider more ethically terms "sacral", "spiritual", "religious".

Key words: nature, sacred, profane, holy, religious, sacral, votive objects.

© В. Патерікіна

Надійшла до редакції 10.01.2013

№ 1 (121) січень-лютий 2013 р.